

สุริยบทจร

SURIYA BOTTAJORN



ศิลปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์

คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

พ.ศ. 2543

หอสมุดกลาง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

Barcode.....

เลขเรียกหนังสือ.....2543-3

หนังสืออ้างอิง ใช้เฉพาะในห้องสมุดเท่านั้น

คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ อนุมัติให้นับศิลปนิพนธ์
ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับหลักสูตรศิลปบัณฑิต

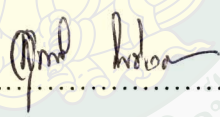

.....คณบดีคณะศิลปศึกษา
(นายศุภชัย จันทรสุวรรณ)

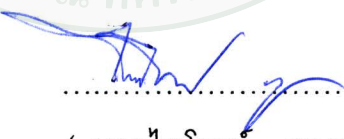
คณะกรรมการสอบศิลปนิพนธ์


.....ประธานกรรมการ
(นายศุภชัย จันทรสุวรรณ)


.....กรรมการ
(นายสมรัตน์ ทองแท้)

ผู้ควบคุมศิลปนิพนธ์


.....กรรมการ
(นางสาววดี โพธิเวชกุล)


.....กรรมการ
(นายไพโรจน์ ทองคำสุก)

หัวข้อศิลปนิพนธ์	สุริยบทจร
ชื่อผู้เขียน	นาย สมโชค บุญขึ้น นาย รณฤทธิ์ ศรีศรีรินทร์
สาขาวิชา	นาฏศิลป์ไทย
ภาควิชา / คณะ	นาฏศิลป์ คณะศิลปนาฏดุริยางค์
ปีการศึกษา	2543

บทคัดย่อ

สุริยบทจร เป็นการสร้างงานนาฏศิลป์ จากจินตนาการและประสบการณ์ทางการศึกษาและการแสดงอย่างมีระบบ โดยได้แนวความคิดจากภาพวาดองค์สุริยเทพขณะขับรถเทียมม้า 7 ตัว ซึ่งเป็นภาพฝีพระหัตถ์ใน สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงถึงความสง่างามขององค์สุริยเทพ ซึ่งเป็นเทพที่มีความยิ่งใหญ่และสำคัญต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งปวง ขณะโคจรไปในนภากาศ โดยมีม้าเป็นพาหนะรวม 7 ตัว

การสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ชุด สุริยบทจร ได้นำเสนอการแสดงในรูปของระบำ โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 4 ช่วง ได้แก่ ช่วงแรก เป็นการแสดงถึงความสง่างามขององค์สุริยเทพ โดยการแสดงประกอบบทร้องในทำนองสรภัญญะ โดยเนื้อร้องเป็นการกล่าวถึงและสรรเสริญองค์สุริยเทพ ช่วงที่ 2 เป็นการแสดงบทบาทของม้าซึ่งเป็นพาหนะขององค์สุริยเทพ ในการเตรียมตัวเดินทางด้วยเพลงที่แต่งขึ้นใหม่ โดยใช้ทำนองม้าย่องมาเป็นแนวคิดในการแต่งเพลง ช่วงที่ 3 เป็นการแสดงการบังคับม้า 7 ตัว ขององค์สุริยเทพในท่วงท่าต่าง ๆ กัน บทเพลงเป็นทำนองเพลงช้าเป็นทำนองเพลงพญาเดินและในช่วงที่ 4 เป็นการแสดงถึงการโคจรเป็นนิจันรันดร์ขององค์สุริยเทพเพื่อให้แสงสว่างและคุณประโยชน์อย่างอเนกอนันต์ต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งปวง

การสร้างงานนาฏศิลป์ กรณีศึกษาชุด สุริยบทจร เป็นการฝึกฝนให้นักศึกษาได้ใช้ความรู้ความสามารถที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมาจากภาควิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ ให้มีความสามารถในการทำงานหรือสร้างงานศิลปทางด้านนาฏศิลป์ไทยอีกบทบาทหนึ่ง เพื่อออกไปประกอบอาชีพในอนาคต ในฐานะผู้สร้างงานและการทำงานเบื้องหลังการแสดงจริงบนเวที

กิตติกรรมประกาศ

ศิลปนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลืออย่างดีของอาจารย์ศุภชัย จันทรสุวรรณ อาจารย์สุภาวดี โพธิเวชกุล อาจารย์สมรัตน์ ทองแท้ อาจารย์ไพโรจน์ ทองคำสุก อาจารย์รังสรรค์ บัวทอง อาจารย์สุรัตน์ จงดา โดยให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำศิลปนิพนธ์เป็นอย่างยิ่ง ผู้จัดทำขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายที่สุดนี้ผู้จัดทำขอกราบขอบคุณ บิดา มารดา ซึ่งสนับสนุนในด้านการเงิน และให้กำลังใจแก่ผู้จัดทำเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

นาย สมโชค บุญชื่น
นาย รณฤทธิ์ ศรีศิริรินทร์



สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่	
1. บทนำ	1
- ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
- วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
- ขอบเขตงานวิจัย	2
- วิธีการดำเนินงานวิจัย	3
- แผนการปฏิบัติงาน	12
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	15
3. วิธีการดำเนินงาน	29
- ศึกษาและค้นคว้าหาข้อมูล	29
- วิธีดำเนินงาน	30
- รูปแบบการแสดง	30
- การจัดองค์ประกอบของเพลง	31
- เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง	
อุปกรณ์การแสดง และลักษณะการแต่งหน้า	32

หน้า

4. บทวิเคราะห์	39
- การวิเคราะห์ทำร้ายและทำร้าย	39
- การจัดองค์ประกอบ การแปรแถว	39
- การคัดเลือกและฝึกซ้อมนักแสดง	40
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	60
บรรณานุกรม	62
ภาคผนวก	63
- ผลงานศิลปนิพนธ์แนวอนุรักษ์	
ชุด ฉายาหุ่นนางทรงเครื่อง	65
- ผลงานศิลปนิพนธ์แนวอนุรักษ์	
ชุด ขั้วพิเภก	70
ประวัติผู้เขียน	

สารบัญตาราง

ลำดับที่

หน้า

1. ตารางโน้ตเพลงประกอบการแสดงชุด สุริยบทจร	5
2. ตารางการทำงาน	12
3. ตารางแสดงการแปรแถว	41
4. ตารางการแสดงการฝึกซ้อม	47



สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 เทพอพลโล	21
ภาพที่ 2 สุริยทิตยของประเทศอินเดีย	22
ภาพที่ 3 ภาพพระอาทิตย์ตามนินายของจีน	23
ภาพที่ 4 ภาพพระสุริยะหรือพระอาทิตย์ทรงม้า	24
ภาพที่ 5 ภาพเทวสถานพระอาทิตย์ที่เมืองโกนารัก ประเทศอินเดีย	25
ภาพที่ 6 ภาพเขียนเพดานพระที่นั่งมานุมาสจํารูญ	26
ภาพที่ 7 ภาพองค์สุริยเทพขณะโคจรประจำวัน	27
ภาพที่ 8 ภาพพระอาทิตย์ขณะทรงราชสีห์	28
ภาพที่ 9 ภาพลักษณะการแต่งกายพระอาทิตย์ (ด้านหน้า)	34
ภาพที่ 10 ภาพลักษณะการแต่งกายพระอาทิตย์ (ด้านหลัง)	35
ภาพที่ 11 ภาพลักษณะการแต่งกายม้า (ด้านหน้า)	37
ภาพที่ 12 ภาพลักษณะการแต่งกายม้า (ด้านหลัง)	38
ภาพที่ 13 ภาพเปิดการแสดงชุด สุริยบทจร	48
ภาพที่ 14 ภาพลักษณะการร่ายรำประกอบบทร้อง	49
ภาพที่ 15 ภาพลักษณะการแสดงออกถึงอากัปกริยาของม้า	50
ภาพที่ 16 ภาพลักษณะการแสดงออกถึงอากัปกริยาของม้า	51
ภาพที่ 17 ภาพแสดงออกการเตรียมพร้อมขณะเดินทางไปในนภากาศ	52
ภาพที่ 18 ภาพขณะพระอาทิตย์กำลังเทียมม้า	53
ภาพที่ 19 ภาพพระอาทิตย์เทียมม้าตัวสุดท้าย	54
ภาพที่ 20 ภาพลักษณะการเปล่งรัศมีอันรุ่งโรจน์ของสุริยเทพ	55
ภาพที่ 21 ภาพลักษณะการเดินทางของพระอาทิตย์พร้อมม้าทั้ง 7 ตัว	56
ภาพที่ 22 ภาพแสดงจริงบนเวที ช่วงที่ 1	57

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 23 ภาพแสดงจริงบนเวที ช่วงที่ 2	58
ภาพที่ 24 ภาพแสดงจริงบนเวที ช่วงที่ 3	59
ภาพที่ 25 ภาพเครื่องแต่งกายหนุมานทรงเครื่อง (ด้านหน้า)	67
ภาพที่ 26 ภาพเครื่องแต่งกายหนุมานทรงเครื่อง (ด้านหลัง)	68
ภาพที่ 27 ภาพฉายหนุมานทรงเครื่อง ขณะแสดงบนเวที	69
ภาพที่ 28 ภาพการแสดงจริงบนเวทีชุด ชั๊ปปิณาก	74
ภาพที่ 29 ภาพการแสดงจริงบนเวทีชุด ชั๊ปปิณาก	75



บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในตำนานต่าง ๆ ของสุวรรณภคินั้น เรื่องราวของเทพเทวะหลายองค์มักเป็นที่รู้จักกันดี โดยเฉพาะเทพผู้ยิ่งใหญ่ของพราหมณ์ คือ พระอิศวร มีลักษณะกายสีขาว พระศอ (คอ) สีดำ ทรงมงกุฎน้ำเต้ากาบ ทัดพระจันทร์เป็นปิ่น มีนาครเป็นสังวาลย์ อวุธทรงตรีศูล (สามง่าม) ประทับหลังโคอสุภราช ชาวฮินดูถือว่า พระอิศวรเป็นเทพเจ้าสูงสุดในบรรดาเทพทั้งสามอันได้แก่ พระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม โดยถือว่าพระอิศวรเป็นเทพเจ้าแห่งการทำลาย นอกจากตรีเทพทั้ง 3 องค์ยังมีเทพอีกผู้หนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่าตรีเทพทั้ง 3 องค์ ก็คือ สุริยเทพ หรือเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ แต่ในสมัยอียิปต์เมื่อห้าพันกว่าปีมาแล้ว ถือว่าเทพเจ้าแห่งดวงอาทิตย์ทรงพระนามว่า “ รา ” เป็นเทพผู้ยิ่งใหญ่ มีอำนาจสูงสุดในสวรรค์ ต่อมาพวกปาราซีที่นับถือลัทธิบูชาไฟก็ยกย่องอาทิตย์เทพว่า มีมหิทธานุภาพสูงสุด ส่วนพระสุริยเทพตามคัมภีร์เทพเจ้าของกรีกและโรมัน ถือว่าเป็นอพอลโล คือเทพเจ้าแห่งแสงสว่าง แห่งการดนตรี และศิลปะทั้งมวล สุริยเทพ หรือเทพเจ้าเกี่ยวกับดวงอาทิตย์ของชาติต่าง ๆ มักมีปกติโคจรจากทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก ลับฟ้าไปแล้ว ต่อจากนั้นในเวลาเท่ากัน 12 ชั่วโมง ก็มาโผล่ทางทิศตะวันออกอีกได้โคจรเป็นนิจลเช่นนี้ซ้ำวันจันทร์ พระอาทิตย์จึงได้ชื่อว่า “ เทพเจ้าผู้จรซ้ำวันจันทร์ ” ไม่เคยพักกร (คือเดินถอยหลัง) กำเนิดของพระองค์มีบันทึกไว้ว่า พระอาทิตย์ทรงเป็นโอรสของธยุส แต่ในรามายณะเล่าว่า สุริยเทพเป็นบุตรของพรหมา ชายาของพระองค์ทรงพระนามว่าสัณญญา ซึ่งเป็นบุตรของพระวิศณุกรรม นางสัณญญามีบุตรกับพระอาทิตย์ 3 คนอันมีนามว่า มนุ วัรวัด และพระยม และยังมีธิดาอีกองค์หนึ่ง คือ นางยามี หรือยุมนานที (แม่น้ำยมนา) พระรูปโฉมของสุริยเทพในคัมภีร์ของฝ่ายกรีกและโรมัน ถือว่าทรงเป็นสัญลักษณ์แห่งความงาม และสมบุรณ์ของสวรรค์ ด้วยเหตุนี้อพอลโล สุริยเทพจึงงามสง่าเป็นเจ้าชายแห่งสวรรค์

โดยแท้ แต่ที่พรรณนาไว้ในคัมภีร์วิษณุปุราณะของฮินดู ศักตตรจิตได้ยลโฉมของพระสุริยเทพ เขาพรรณนาว่า พระองค์รูปร่างเล็ก ผิวพระวรกายเป็นสีทองแดงไหม้ ดวงเนตรเปล่งสีแดงเรือง ๆ ทรงลอยละล่องไปบนรถอันมีม้า 7 ตัวขับเคลื่อน (บางตำราว่าม้า 7 หัว) พระรัศมีอันโชติช่วงของพระองค์ ได้เปล่งความโอกาสท่ามกลางมวลคาราคุณประโยชน์ที่พระอาทิตย์มีให้แก่มวลมนุษย์ เพราะมนุษย์มีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยการเกษตรกรรมหรือกสิกรรมเป็นหลักจำเป็นต้องอาศัยดิน ฟ้า อากาศอันพอดีไม่แปรปรวน โดยเฉพาะพระสุริยเทพผู้ให้แสงสว่างและความร้อนอันเหมาะสมกับฤดูกาล ทำให้พืชถึงกาลเวลางามเต็มที่ มีผลผลิตอันไพบูลย์เอามาใช้ดำรงชีวิตต่อไป ดวงอาทิตย์ยังมีความร้อนใช้ตากของต่าง ๆ การรู้คุณของดวงอาทิตย์ว่ามีประโยชน์มหาศาลนี้เอง ทำให้มนุษย์เคารพพระอาทิตย์มากกว่าเทพองค์อื่น

แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ระบำชุด สุริยบทจร นี้ มาจากความรำลึกถึงคุณประโยชน์ที่พระอาทิตย์มีให้แก่โลกมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งปวงประกอบด้วยพระอาทิตย์เป็นเทพเจ้าที่มีความสำคัญในตำนาน คณะผู้จัดทำจึงได้นำระบำชุดนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นการยกย่องและสรรเสริญองค์สุริยเทพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อแสดงถึงความยิ่งใหญ่ขององค์สุริยเทพ
2. เพื่อแสดงถึงลักษณะท่าทางขององค์สุริยเทพ ขณะบทจรไปในนภากาศ
3. เพื่อแสดงถึงลักษณะการขับเคลื่อนพาหนะ (ม้า 7 ตัว) ขององค์สุริยเทพ

ในขณะโคจร

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาถึงความสง่างามขององค์สุริยเทพ ขณะโคจรไปในนภากาศ โดยมีม้าเป็นพาหนะ

- รูปแบบและการลำดับเพลงในการแสดงแบ่งออกเป็น 4 ช่วง
 1. เป็นบทร้อง สรรภัญญะ กล่าวถึงองค์สุริยเทพ เพื่อสรรเสริญองค์สุริยเทพ
 2. เป็นท่วงทำนองเพลงม้าย่อง เพื่อแสดงออกถึงลีลาทำนองของม้าประจำองค์พระอาทิตย์ เตรียมตัวที่จะเคลื่อนที่ไปในนภากาศ
 3. เป็นบทเพลงทำนองเพลงพญาเดิน เพื่อแสดงถึงความสง่างามขององค์สุริยเทพ เพื่อที่จะเตรียมชักม้าไปในนภากาศ
 4. เป็นทำนองเพลงม้าย่อง เพื่อที่จะแสดงออกถึงการเดินและการเคลื่อนที่ไปในนภากาศระหว่าง พระอาทิตย์กับท้าว 7 ตัว
- จำนวนผู้แสดง 8 คน
 - องค์สุริยเทพ 1 คน
 - ม้า 7 คน
- ความยาวของเพลงประมาณ 8 นาที
- งบประมาณ 8,000 บาท
 - เพลงประกอบ 1,000 บาท
 - เครื่องแต่งกาย 4,000 บาท
 - เอกสารประกอบ 2,000 บาท
 - อื่นๆ 1,000 บาท

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การหาข้อมูล
 - ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์สุริยเทพ จากหนังสือ เอกสาร และตำรา จากหอสมุดแห่งชาติ
2. การประดิษฐ์ทำรำและการแสดงออก
 - การประดิษฐ์ทำรำ ใช้ทำรำโดยยึดแบบแผนของนาฏศิลป์ไทยและจินตนาการของผู้ประดิษฐ์ระบำชุดนี้

- การแสดงชุดนี้ ใช้การเคลื่อนที่เป็นวงกลมเป็นหลัก เพราะแสดงการเคลื่อนที่ขององค์สุริยเทพ (พระอาทิตย์) ที่โคจรรอบโลก และใช้ลักษณะของการแปรแถวเพื่อให้เกิดความสวยงามในการแสดง

3. การจัดทำเพลงประกอบการแสดง

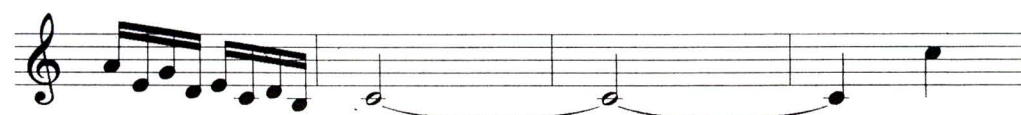
- ในการจัดทำเพลง ได้นำทำนองเพลงม้าย่อง มาเป็นหลักในการแต่งบทเพลง เพื่อแสดงออกถึงการเคลื่อนที่ของม้าทั้ง 7 ตัว โดยมีองค์สุริยเทพเป็นผู้บังคับม้า



โน้ตเพลงประกอบการแสดงชุดสุริยบทจร



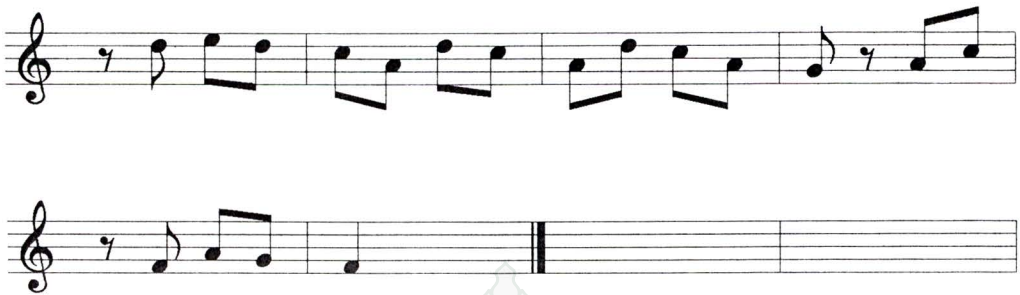












ตารางการทำงาน

วัน/เดือน/ปี	เนื้อหา	หมายเหตุ
11 พ.ย. 43	เดินทางไปศึกษาหาข้อมูลศิลปะพื้นบ้านของ ทางภาคเหนือ ของจังหวัดสุโขทัยได้เนื้อหาที่ จะศึกษามา 2 เรื่อง คือ 1. ฟ้อนชมจันทร์ 2. ฟ้อนนางปลา	
12 พ.ย. 43	ได้คัดเลือกและตัดสินใจจะศึกษาค้นคว้าเกี่ยว กับเรื่อง ฟ้อนนางปลา	
13 พ.ย. 43	ค้นคว้าหาข้อมูลเบื้องต้น เช่น ประวัติความ เป็นมา ลักษณะของการฟ้อน โอกาสที่ใช้ แสดง เป็นต้น	
13 พ.ย. 43	ศึกษา ค้นคว้าข้อมูล ของจังหวัดแม่ฮ่องสอน	
27 พ.ย. 43	เสนอผลงานครั้งที่ 1 ต่อคณะกรรมการ	ไม่ผ่าน
2-9 ธ.ค. 43	เปลี่ยนเรื่องที่จะศึกษาโดยศึกษาเรื่อง สุริยเทพ โดยได้ข้อมูลจากหนังสือเทวโลกและเทวกำเนิด และได้แรงบันดาลใจจากภาพวาดองค์สุริยเทพ ของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ	

วัน/เดือน/ปี	เนื้อหา	หมายเหตุ
24 ธ.ค. 43	เสนอผลงานครั้งที่ 2 ต่อคณะกรรมการ	ขอเสนอแนะรูปแบบสร้างงานออกไปในรูปแบบละครมากเกินไป ทำให้อยู่ในรูปแบบของระบำ
1 ม.ค. 44	ศึกษาค้นหาข้อมูลและคิดทำรำของการแสดงชุด สุริยเทพ ให้สมบูรณ์ กำหนดเครื่องแต่งกาย รูปแบบ	
5 ม.ค. 44	คิดและปฏิบัติสร้างเพลงประกอบการแสดงชุด สุริยเทพ โดยศึกษาจากเพลงม้าย่อง มาเป็นแนวความคิด ออกแบบเครื่องแต่งกายโดย สุริยเทพ แต่ง ยืนเดี่ยว ม้า แต่ง อัศวสีสา	ได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ภาคดนตรีไทยจากอาจารย์ของราชภัฏบ้านสมเด็จ
29 ม.ค. 44	นำเสนอผลงานครั้งที่ 3 ต่อคณะกรรมการ - ทำรำแบบสมบูรณ - เครื่องแต่งกายขององค์สุริยเทพ	ได้ขอเสนอแนะดังนี้ - ปรับปรุงเครื่องแต่งกาย

วัน/เดือน/ปี	เนื้อหา	หมายเหตุ
1 ก.พ. 44	นำข้อแนะนำของคณะกรรมการมาปรับปรุงแก้ไข - โดยปรับปรุงทำรำ เพลง ให้มีความสอดคล้องกัน - แก้ไขเครื่องแต่งกาย โดยนำแบบมาจากหนังสือเทวกำเนิด	- ปรับปรุงทำรำบางส่วน - ให้เพิ่มบทร้องไปในเพลง และแก้ไขบางส่วน
5 ก.พ. 44	นำเสนอผลงานจริงต่อคณะกรรมการ ศึกษาข้อมูลทำเป็นรูปเล่ม - ค้นคว้าจากหอสมุดแห่งชาติ	
28 ก.พ. 44	ส่งแบบรูปเล่มแก่คณะกรรมการ (แบบเขียน)	เพื่อแก้ไขในบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์
15 มี.ค. 44	ส่งรูปเล่มศิลปนิพนธ์แบบสมบูรณ์	